

М. І. ПАНОВ, чл.-кор. АПН України,
М. П. ВОРОНОВ, проф. НЮА України

ДО ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО НОРМАТИВНІ ПРАВОВІ АКТИ»

Побудова незалежної правової держави в Україні потребує створення ефективної правової системи, що пов'язано з істотним збільшенням кількості нормативних правових актів, активізацією та удосконаленням нормотворчої діяльності, підвищенням її якості та юридичної техніки. Все це викликає необхідність правового регулювання нормотворчого процесу, упорядкування форми та змісту нормативних актів, встановлення їх чіткого співвідношення, умов дії, усунення прогалин, подолання протиріч між ними та ін.

В законодавстві України деякі питання нормотворчої діяльності суб'єктів нормотворчості частково регулюються нормами окремих актів — Конституцією України, Регламентом Верховної Ради України, Законом України «Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування» та ін. Але це регулювання здійснюється лише в обсязі, необхідному для вирішення окремих питань нормотворчості цих суб'єктів відповідно до їх статусу. Воно не охоплює багатьох загальних питань нормотворчої діяльності. Тому тут існує багато прогалин і протиріч. Суб'єкти нормотворчості не мають законодавчо визначених правил та критеріїв її здійснення. Більшість виникаючих в нормотворчому процесі питань вирішується цими суб'єктами на свій погляд, з урахуванням практичного досвіду, традицій.

Недостатня урегульованість нормотворчої діяльності в сучасних умовах ускладнює взаємини між суб'єктами нормотворчості, негативно впливає на їх діяльність, якість нормативних актів, які вони ухвалюють. Внаслідок цього виникають перешкоди у створенні цілісної, гармонійної і досконалої системи законодавства і системи права, що ускладнює правове регулювання суспільних відносин.

Між тим діяльності всіх суб'єктів нормотворчості, поряд з відомою специфікою, властиві риси істотної подібності, типові родові ознаки, які дають підстави виділити даний вид діяльності як специфічно відокремлений, а суспільні відносини,

на основі яких складається цей вид діяльності, як однорідні, типові, самостійні та відокремлені, що відрізняються від інших видів суспільних відносин. Внаслідок цього вони можуть виступати об'єктом правового регулювання самостійного правового акта. Базуючись на даному рішенні, а також враховуючи наявність єдиного блоку невирішених проблем правового регулювання діяльності різних суб'єктів нормотворчості, вважаємо обґрунтованим і об'єктивно необхідним розробити та прийняти єдиний комплексний нормативний акт — Закон України «Про нормативні правові акти». Він дозволить упорядкувати систему нормативних актів України, забезпечити більш високу їх якість та ефективність, зміцнити законність, створити належну законодавчу базу функціонування системи законодавства в Україні. Цей закон має бути присвячений правовому урегулюванню найбільш важливих і загальних питань нормотворчості усіх її суб'єктів, визначити поняття, види, юридичну природу та умови дії ухвалених ними нормативних актів, урегулювати основи нормотворчого процесу, закріпити техніко-юридичні питання та вимоги техніки підготовки цих актів.

В той же час багато інших, більш детальних питань нормотворчої діяльності Верховної Ради України, Президента і Кабінету Міністрів України, центральних і місцевих органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів нормотворчості, притаманних тільки кожному з них, не повинні регламентуватися цим загальним законом. Тому з метою виконання, розвитку та конкретизації Закону України «Про нормативні правові акти» доцільно, на наш погляд, розробити та прийняти окремі закони (чи положення) про акти кожного з безпосередніх суб'єктів нормотворчості, які б на підставі зазначеного закону більш детально регламентували нормотворчу діяльність цих суб'єктів, повною мірою відображали специфіку даної діяльності цих суб'єктів згідно з їх статусом.

Проект Закону України «Про нормативні правові акти» підготовлений за ініціативним дорученням Президії Верховної Ради України і Постійної комісії з законодавства і законності Верховної Ради України дванадцятого скликання групою вчених-правознавців Національної юридичної академії України у такому складі: М. І. Панов, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент АПН України (керівник групи); Г. О. Борисов, доктор юридичних наук, професор; **В. М. Горшеньов,** доктор юридичних наук, професор; М. П. Воронов, кандидат юридичних наук, професор; Ю. М. Тодика, доктор юридичних наук, професор, член-ко-

респондент АПН України; М. В. Цвік, доктор юридичних наук, професор, академік АПН України; Л. Л. Богачова, кандидат юридичних наук, доцент; Б. І. Ольховський, кандидат юридичних наук, доцент, народний депутат України.

Проект цього закону неодноразово проходив експертизу окремих науковців у наукових юридичних установах та практичних відомствах України, аналізувався зарубіжними експертами, розглядався постійними комісіями Верховної Ради України. У червні 1995 р. Постійна комісія з правової політики та судово-правової реформи Верховної Ради України ухвалила цей проект і направила його Президії Верховної Ради на розгляд та включення до порядку денного пленарного засідання Верховної Ради України.

ПРОЕКТ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО НОРМАТИВНІ ПРАВОВІ АКТИ»¹

Розділ I. Загальні засади і види нормативних актів

Глава 1. Загальні засади

Стаття 1. (1) Завданням Закону України «Про нормативні правові акти» є правове регулювання та уніфікація нормотворчої діяльності органів і посадових осіб законодавчої та виконавчої влади, місцевого самоврядування, забезпечення якості, законності й ефективності її результатів.

(2) Для виконання цього завдання Закон визначає поняття, види і юридичну силу нормативних правових актів, суб'єктів їх прийняття; закріплює основи процесу підготовки, прийняття та введення в дію актів, правила нормотворчої техніки; встановлює загальні засади організації виконання актів, порядок подолання в них прогалин, протиріч.

Стаття 2. Нормативний правовий акт (далі — нормативний акт) — це офіційний письмовий документ, який приймається уповноваженим на це суб'єктом у визначеній формі та процедурі для регулювання суспільних відносин і містить загальні правила поведінки; — норми права.

Стаття 3. Видами нормативних актів є:

а) акти законодавчої влади — Конституція (Основний Закон), конституційні закони, кодекси та інші звичайні закони, декларації (варіант — декларації виключити);

б) акти виконавчої влади — декрети (варіант — укази), постанови, накази;

в) акти місцевого самоврядування — рішення, постанови, накази;

¹ Коли друкувався текст Закону, Верховна Рада України прийняла проект цього Закону у першому читанні.

Г) інші нормативні акти законодавчої, виконавчої влади, місцевого самоврядування — статuti, положення, інструкції, регламенти, правила (варіант — правила виключити).

Стаття 4. Суб'єктами прийняття нормативних актів (нормотворчості) є:

а) громадяни України, (які мають право брати участь у всеукраїнському референдумі), Верховна Рада України — актів законодавчої влади;

б) Президент України, Кабінет Міністрів України, міністри та керівники інших центральних органів державної влади — актів виконавчої влади;

в) громадяни, (які мають право брати участь у місцевих референдумах), місцеві Ради, їх виконавчі органи, керівники місцевих органів управління — актів місцевого самоврядування.

Стаття 5. (1) Укладені і ратифіковані Україною міжнародні договори складають частину законодавства України.

(2) Види, суб'єкти, порядок укладення, ратифікації, затвердження та застосування міжнародних договорів визначаються Законом України «Про міжнародні акти України».

Стаття 6. Види і суб'єкти прийняття нормативних актів Автономної Республіки Крим визначаються Конституцією України, Конституцією та іншими законами Автономної Республіки Крим.

Стаття 7. Локальні нормативні акти, які приймаються керівниками підприємств, об'єднань, організацій і установ, іншими суб'єктами, не є предметом регулювання цього Закону.

Стаття 8. (1) Постанови Верховної Ради України та її Президії, розпорядження Голови Верховної Ради України, укази і розпорядження Президента України, розпорядження Кабінету Міністрів України, міністрів та керівників інших центральних органів державної виконавчої влади, голів місцевих Рад приймаються з метою здійснення їх організаційних, розпорядчих, контрольних функцій з конкретних питань і як акти застосування норм права за своєю юридичною природою не є нормативними (варіант — укази виключити).

(2) Акти органів судової влади не встановлюють нових норм права і як форма їх застосування та роз'яснення за своєю юридичною природою також не є нормативними.

Стаття 9. Структурні підрозділи суб'єктів нормотворчості не повинні приймати нормативні акти.

Стаття 10. (1) Обов'язковою умовою чинності нормативних актів є їх офіційне опублікування або доведення до

відома виконавців іншими засобами, передбаченими Законом.

(2) Нормативні акти, що офіційно не опубліковані або не доведені до відома виконавців, не є чинними.

Стаття 11. Нормативні акти з часу набуття чинності:

а) не підлягають затвердженню або санкціонуванню іншими суб'єктами;

б) діють у часі, просторі, з предмету і щодо кола осіб;

в) обов'язкові до виконання суб'єктами, на яких поширюється їх дія.

Стаття 12. Суб'єкти прийняття нормативних актів ухвалюють нормативні акти у видах, визначених для кожного з них Конституцією, цим Законом і в межах своєї компетенції.

Стаття 13. (1) Згідно з принципом розподілу влад не допускається делегування правомочності приймати нормативні акти у сфері законодавчого регулювання від законодавчої до виконавчої влади.

(2) Виняток з цього правила може бути лише при наявності надзвичайних обставин у випадках, прямо передбачених Конституцією.

Стаття 14. (1). Органи виконавчої влади можуть делегувати правомочність приймати нормативні акти з питань їх компетенції нижчестоящим органам і органам місцевого самоврядування, що повинно бути передбачено в законах про статус цих органів.

(2) У нормативному акті про делегування зазначеної правомочності повинні бути вказані: комплектація, що делегується; кому вона делегується і на який термін; матеріально-фінансові умови її виконання; на кого покладається відповідальність і контроль за виконанням.

(3) Вторинне переадресування делегованої правомочності не допускається.

Глава 2. Види нормативних актів

Стаття 15. Види нормативних актів законодавчої і виконавчої влади, місцевого самоврядування складають єдину ієрархічну систему, яка характеризується внутрішньою узгодженістю і забезпечує правове регулювання в різних сферах суспільних відносин.

Стаття 16. (1) Нормативні акти законодавчої влади — закони та інші акти — приймаються Верховною Радою України або всеукраїнським референдумом в межах їх компетенції, регулюють найбільш важливі і стабільні суспільні відносини, становлять основу правової системи України.

(2) Конституція як акт установчого характеру — це Основний закон держави, який закріплює загальні засади суспільного, економічного та державного ладу, правовий статус громадян, основи організації і діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування і має в системі нормативних актів найвищу юридичну силу.

(3) Конституційний закон — це поєднаний з Основним Законом нормативний акт, що приймається у встановленому для Конституції порядку і з визначених нею питань або вносить зміни та доповнення до Конституції.

(4) Закон (звичайний) — нормативний акт, який приймається на основі Конституції України, містить первісні правові норми з основних питань у певних сферах суспільних відносин, становить основу системи права і має вищу юридичну силу щодо підзаконних нормативних актів.

(5) Кодекс (кодифікований нормативний акт) — це зведений, юридично і логічно узгоджений нормативний акт, який затверджується Законом, і в якому на наукових засадах узагальнюються і систематизуються норми права, що регулюють певну групу суспільних відносин.

(6) Декларація — політико-правовий акт, який офіційно проголошує загальнолюдські цінності і певні наміри держави, обумовлює напрями, принципи державної та правової політики, що знаходять втілення в Конституції, інших законах України (варіант — статтю виключити).

Стаття 17. (1) Нормативні акти виконавчої влади — декрети (варіант — укази), постанови, накази та інші акти її органів, посадових осіб — приймаються на основі і на виконання законів та нормативних актів вищестоящих органів в межах їх компетенції, регулюють суспільні відносини в сфері виконавчо-розпорядчої діяльності, державного управління.

(2) Декрет (варіант — указ) — нормативний акт, який видає Президент України як глава держави і виконавчої влади.

(3) Постанова — нормативний акт, який приймається Кабінетом Міністрів України у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності.

(4) Наказ — нормативний акт, який видається міністрами та керівниками інших центральних органів державної виконавчої влади у межах компетенції очолюваних ними органів у відповідній сфері управління.

Стаття 18. Нормативні акти місцевого самоврядування — рішення, постанови, накази та інші акти органів місцевого самоврядування та їх керівників — приймаються на основі і на виконання Конституції та інших законів Украї-

ни в межах їх компетенції для реалізації права громадян та їх об'єднань у межах закону управляти громадськими справами.

(2) Рішення — нормативний акт, який приймається місцевою Радою або місцевим референдумом для самостійного вирішення питань місцевого життя.

(3) Постанова — нормативний акт, який приймається виконавчим комітетом місцевої Ради на основі й на виконання нормативних актів законодавчої і виконавчої державної влади, рішень відповідних місцевих Рад для здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності.

(4) Наказ — нормативний акт, який видається керівником управління, комітету, відділу, місцевого органу управління для здійснення керівництва відповідною галуззю місцевого господарства і соціально-культурного розвитку.

Стаття 19. (1) Окрему групу складають нормативні акти — статuti, положення, інструкції, регламенти, правила, які затверджуються органами і законодавчої, і виконавчої влади, і місцевого самоврядування їх нормативними актами іншого виду, і юридична сила яких визначається правовим статусом того суб'єкта, що їх затвердив (варіант — правила виключити).

(2) Статут, положення — звід правових норм, які регулюють організацію та діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, об'єднань, організацій і установ, службовців та інших осіб у певних сферах економічної, соціальної і культурної діяльності.

(3) Інструкція — нормативний акт, який визначає зміст регулювання в найбільш детальній формі певної сфери суспільних відносин.

(4) Регламент — нормативний акт колегіальних органів законодавчої, виконавчої влади та місцевого самоврядування, який містить сукупність правил, що визначають процедуру діяльності цих органів.

(5) Правила — нормативний акт, який конкретизує норми права більш загального характеру з метою регулювання поведінки суб'єктів суспільних правовідносин у певних галузях та процедурних питаннях (варіант — частину статті виключити).

Глава 3. Юридична сила нормативних актів

Стаття 20. Юридична сила — це властивість нормативних актів, яка визначає їх співвідношення за змістом з іншими нормативними актами, а також порядок внесення змін, доповнень і скасування актів.

Стаття 21. Нормативні акти згідно з їх юридичною силою підрозділяються на закони і підзаконні акти.

Стаття 22. Конституція має найвищу юридичну силу щодо конституційних та інших законів.

Стаття 23. Конституційні закони мають вищу юридичну силу щодо інших законів (звичайних).

Стаття 24. Закони мають вищу юридичну силу щодо підзаконних нормативних актів.

Стаття 25. Підзаконні нормативні акти вищестоящих органів мають вищу юридичну силу щодо нормативних актів нижчестоящих органів.

Стаття 26. Закони, прийняті всеукраїнським референдумом, мають вищу юридичну силу щодо однакових за видом законів Верховної Ради України.

Стаття 27. Рішення, прийняті місцевими референдумами, мають вищу юридичну силу щодо нормативних актів органів місцевого самоврядування, на території яких проводяться референдуми.

Стаття 28. Конституція та інші закони Верховної Ради Автономної Республіки Крим повинні відповідати Конституції та іншим законам України.

Стаття 29. (1) Міжнародні договори, укладені та ратифіковані Верховною Радою України, мають вищу юридичну силу щодо законів України.

(2) У разі суперечності міжнародного договору України її Конституції його ратифікація можлива після внесення відповідних змін до Конституції.

Стаття 30. Нормативні акти нижчої юридичної сили повинні відповідати за змістом нормативним актам більш високої юридичної сили.

Стаття 31. Підлягають скасуванню або зміні нормативні акти, які суперечать за змістом Конституції, законам та іншим нормативним актам не нижчої юридичної сили, підлягають скасуванню або зміні.

Стаття 32. Чинний нормативний акт може бути змінено або доповнено тільки тим суб'єктом, який прийняв цей акт, і тільки нормативним актом такого ж виду.

Стаття 33. Дія нормативного акта у випадках, передбачених Статтею 31 цього Закону та іншими законами, може бути зупинена самим суб'єктом його прийняття, уповноваженим на це вищестоящим органом, судом, органом прокуратури до прийняття рішення про його чинність.

Стаття 34. (1) Чинний нормативний акт може бути скасований при наявності визначених цим та іншими законами підстав самим суб'єктом прийняття нормативного акта, уповноваженим на це вищестоящим органом або судом і тільки нормативним актом однакової або вищої юридичної сили.

(2) Скасування, зміна або доповнення нормативного акта, прийнятого всеукраїнським чи місцевим референдумом, проводиться відповідним референдумом.

Розділ II. Основи нормотворчого (правотворчого) процесу

Глава 4. Відправні положення

Стаття 35. Нормотворчий (правотворчий) процес — це спеціальна правова діяльність повноважних суб'єктів з підготовки, прийняття нормативних актів та введення їх в дію.

Стаття 36. Нормотворчий процес регулюється Конституцією України, цим Законом, нормативними актами про статус суб'єктів нормотворчості, їх регламентами та іншими нормативними актами.

Стаття 37. Основними принципами нормотворчого процесу є здійснення народовладдя, законність, колегіальність (для колегіальних органів), гласність, урахування громадської думки, планування, наукова обґрунтованість.

Стаття 38. (1) Нормотворчий процес здійснюється за певною процедурою, що складається із стадій — самостійних, логічно завершених етапів і організаційно-технічних дій щодо прийняття нормативних актів, якими є:

а) нормотворча ініціатива і розробка проектів нормативних актів;

б) розгляд та обговорення проектів нормативних актів;

в) прийняття нормативних актів і введення їх в дію.

Стаття 39. (1) Нормотворча діяльність здійснюється безпосередньо суб'єктами прийняття нормативних актів, визначеними у статті 3 цього Закону.

(2) У нормотворчій діяльності беруть участь також органи і структурні підрозділи суб'єктів прийняття нормативних актів, інші державні органи, громадяни та їх об'єднання, спеціально створені для розробки проектів нормативних актів тимчасові комісії і робочі групи, науково-дослідні установи, науковці, експерти та інші суб'єкти.

Стаття 40. (1) Суб'єкти прийняття нормативних актів повинні мати короткострокові, середньострокові та довго-

Строкові (перспективні) плани підготовки нормативних актів.

(2) Плани не виключають можливості підготовки і прийняття нормативних актів поза їх планом.

(3) Суб'єкти прийняття нормативних актів планують послідовність і час прийняття нормативних актів, проекти яких розроблені і внесені на розгляд.

Глава 5. Нормотворча ініціатива і розробка проектів нормативних актів

Стаття 41. Нормотворча ініціатива — це внесення повноважними особами до відповідних суб'єктів нормотворчості мотивованих пропозицій про необхідність прийняття, зміни чи доповнення нормативних актів або їх проектів.

Стаття 42. (1) Суб'єкти нормотворчої ініціативи у відповідному нормотворчому органі визначаються Конституцією України, цим Законом, нормативними актами про статус нормотворчих органів.

(2) Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить народу України, народним депутатам України, Президії Верховної Ради України, постійним комісіям Верховної Ради України, Президенту України, Кабінету Міністрів України, Конституційному Суду України, Верховному Суду України, Вищому арбітражному суду України, Генеральному прокурору України, Верховній Раді Автономної Республіки Крим, обласним Радам, Національній Академії наук України, Академії правових наук України (варіант — статтю виключити).

Стаття 43. Право нормотворчої ініціативи в місцевих Радах мають голови Рад, депутати, постійні комісії та виконавчі комітети (варіант — статтю виключити).

Стаття 44. Суб'єкти, що не мають права нормотворчої ініціативи, можуть вносити до нормотворчого органу пропозиції про необхідність прийняття нормативного акта, який повинен розглядатися нормотворчим органом.

Стаття 45. (1) Розробка проекту нормативного акта здійснюється:

а) нормотворчим органом, його структурними підрозділами;

б) тимчасовими комісіями, робочими групами, спеціально створеними нормотворчим органом для розробки проектів;

в) державними органами і установами, громадянами та їх об'єднаннями, науковцями, фахівцями та іншими особами за власною ініціативою, дорученням або на замовлення нормотворчих органів.

(2) Доручення нормотворчого органу на розробку проекту нормативного акта має супроводжуватися матеріалами ініціативи про необхідність прийняття нормативного акта, завданням на розробку проекту, визначенням термінів виконання доручення.

(3) У розробці проекту нормативного акта мають брати участь юридичні служби суб'єктів, які розробляють проекти.

Стаття 46. Розроблені проекти нормативних актів Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерств, державних комітетів чи інших центральних органів державної влади щодо прав громадян або такі, що мають міжвідомчий характер, повинні надсилатися до Міністерства юстиції України для висновку щодо його якості, обґрунтованості, законності та доцільності прийняття.

Стаття 47. (1) Проекти нормативних актів офіційно вносять до нормотворчого органу суб'єкти, які мають право нормотворчої ініціативи.

(2) Проекти нормативних актів, розроблені суб'єктами, які не мають права законодавчої ініціативи, вносяться до нормотворчого органу через суб'єктів нормотворчої ініціативи.

Стаття 48. (1) Проекти нормативних актів мають супроводжуватися пояснювальною запискою.

(2) Проекти нормативних актів, із змісту яких випливає необхідність внесення змін та доповнень до чинних нормативних актів або їх скасування, повинні супроводжуватися переліком пропозицій про їх зміну, доповнення або скасування.

(3) Проекти нормативних актів, реалізація яких потребує економічних і фінансових витрат, вносяться на розгляд нормотворчих органів за умови, якщо до них додаються необхідні розрахунки і обґрунтування відповідних органів про покриття цих витрат.

Стаття 49. Суб'єкт нормотворчої ініціативи має право відкликати поданий ним проект нормативного акта з відповідного колегіального нормотворчого органу, якщо питання про прийняття цього нормативного акта ще не внесено до порядку денного його засідання.

Глава 6. Розгляд та обговорення проектів нормативних актів

Стаття 50. (1) Проекти нормативних актів, офіційно подані до колегіального нормотворчого органу в порядку нормотворчої ініціативи, розглядаються цим органом або його відповідними органами, структурними підрозділами що-

до міри їх готовності, економічного, юридичного, соціально-політичного обґрунтування та вирішення питання про внесення до порядку денного згідно з планом для прийняття.

(2) Розгляд і обговорення проектів нормативних актів мають проходити за участю їх розробників.

Стаття 51. Нормотворчий орган за результатами розгляду та обговорення проекту нормативного акта може:

а) повернути проект акта відповідним органам для доопрацювання та внесення змін, доповнень із визначенням головних зауважень і термінів доопрацювання;

б) надіслати проект на експертизу;

в) відкласти прийняття нормативного акта на певний термін;

г) відхилити проект нормативного акта із зазначенням мотивів та причин;

д) прийняти нормативний акт.

Стаття 52. (1) Проекти нормативних актів за рішенням суб'єктів їх прийняття можуть бути винесені на обговорення громадянами шляхом опублікування в пресі, оприлюднення по телебаченню і радіо, доведення до відома громадян іншими засобами.

(2) Пропозиції та зауваження, що надійшли у процесі обговорення проектів нормативних актів, розглядаються їх розробниками, органами, яким доручено доопрацювання, проектів, узагальнюються, враховуються при доопрацюванні проектів або передаються нормотворчому органу для обговорення і прийняття відповідних рішень.

(3) Організація, форми і порядок обговорення проектів нормативних актів, юридичне значення його результатів визначаються окремим нормативним актом.

Стаття 53. (1) Нормотворчий орган за результатами розгляду та обговорення може винести проект нормативного акта в цілому або окремі його положення на референдуми, дорадче опитування (консультативний референдум).

(2) Порядок проведення референдуму, дорадчого опитування (консультативного референдуму) визначається Законом України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми».

Стаття 54. Прийняття нормативних актів без обговорення можливе лише у випадках, передбачених у регламенті нормотворчого органу або за його рішенням.

Стаття 55. Прийняті до розгляду колегіальним нормотворчим органом попереднього скликання чи складу проекти нормативних актів, які не були ухвалені, вважаються внесеними до нормотворчого органу нового скликання чи складу і підлягають розгляду в загальному порядку.

Глава 7. Наукова експертиза проектів нормативних актів

Стаття 56. Наукова експертиза проектів нормативних актів призначається в необхідних випадках за рішенням нормотворчого органу, його органів і структурних підрозділів або за ініціативою розробників проектів.

Стаття 57. Наукова експертиза провадиться з метою: забезпечення якості, законності, обґрунтованості, узгодженості й своєчасності прийняття нормативних актів, виявлення можливих позитивних і негативних правових, економічних, соціальних, кримінологічних, екологічних, демографічних та інших наслідків дії актів, визначення місця нормативного акта в системі чинного законодавства.

Стаття 58. (1) Наукова експертиза здійснюється науковими установами, іншими організаціями, а також окремими науковцями і фахівцями тієї галузі науки, предмет якої складає зміст проекту нормативного акта.

(2) До експертизи можуть залучатися установи й організації, науковці та фахівці іноземних держав.

(3) До наукової експертизи не можуть залучатися суб'єкти, від яких надійшли проекти нормативних актів чи які брали участь в розробці проектів нормативних актів.

Стаття 59. Проекти нормативних актів з питань забезпечення правового статусу громадян та їх об'єднань мають підлягати науковій юридичній експертизі.

Стаття 60. У разі наявності альтернативних проектів нормативних актів наукова експертиза по кожному з них повинна, як правило, провадитися одними й тими ж експертами.

Стаття 61. В оцінці проекту нормативного акта експерти незалежні від думки органу, за дорученням якого провадиться експертиза, та будь-якого іншого впливу.

Стаття 62. (1) Результати наукової експертизи по проектах нормативних актів мають урахуватися нормотворчими органами при їх обговоренні та прийнятті чи визначенні подальшої роботи над ними.

(2) Нормотворчий орган при розгляді та прийнятті нормативного акта не зв'язаний висновком наукової експертизи.

Стаття 63. Результати висновків експертів щодо проектів нормативних актів, які винесені на обговорення громадян, публікуються в офіційних виданнях нормотворчого органу або в інших засобах масової інформації.

Стаття 64. При обговоренні найбільш важливих проектів нормативних актів з питань загальнодержавного та місцевого значення може призначатися соціологічна експертиза.

Глава 8. Прийняття нормативних актів та введення їх в дію

Стаття 65. (1) Нормативні акти після їх розгляду та обговорення приймаються уповноваженим на те органом або посадовою особою з додержанням процедури, визначеної відповідними законами, регламентами чи іншими нормативними актами.

(2) Порядок прийняття нормативних актів шляхом голосування в колегіальних органах нормотворчості визначається Конституцією України, цим Законом, нормативними актами про їх статус та регламентами.

(3) Нормативні акти можуть прийматися шляхом голосування громадян — всеукраїнським і місцевими референдумами згідно з законом про ці референдуми.

Стаття 66. Нормотворчий орган не може приймати нормативний акт, якщо він у цілому або його структурні частини чи окремі положення суперечать Конституції і законам України, ухваленим і ратифікованим Україною, міжнародним договорам, іншим чинним нормативним актам. Якщо це протиріччя має місце, такий нормативний акт повинен прийматися одночасно з внесенням відповідних змін до нього або до того нормативного акта, якому він суперечить.

Стаття 67. (1) Прийняття нормативного акта завершується підписом визначеної Законом посадової особи, після чого прийнятий акт подається у відповідні органи для реєстрації та опублікування на державній мові або доведення до відома виконавців іншими засобами, передбаченими Законом.

(2) Обов'язковою умовою спублікування нормативних актів Верховної Ради України, Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативних актів міністерств, державних комітетів, інших центральних органів державної влади щодо прав громадян або таких, що мають міжвідомчий характер, є їх державна реєстрація Міністерством юстиції України.

(3) Державна реєстрація нормативних актів провадиться в порядку, що визначається окремим законом.

Стаття 68. (1) Засвідчення (скріплення підписом) офіційних текстів нормативних актів колегіальних нормотворчих органів провадиться щодо:

- а) законів України — Президентом України;
- б) постанов Кабінету Міністрів України — Прем'єр-міністром України;

в) рішення і постанов органів місцевого самоврядування — головами місцевих Рад.

(2) Нормативні акти посадових осіб підписуються особами, які їх видають.

(3) Терміни підпису нормативних актів визначаються Конституцією України, законами та іншими нормативними актами про статус нормотворчих органів.

Стаття 69. Закони, прийняті всеукраїнським референдумом і Верховною Радою України, публікуються в офіційних виданнях Верховної Ради України — «Відомостях Верховної Ради України» не пізніше 30-денного терміну, газеті «Голос України» — не пізніше 5-денного терміну.

Стаття 70. Декрети (варіант — укази). Президента України, постанови Кабінету Міністрів України після їх прийняття публікуються в офіційному зібранні нормативних актів виконавчої влади України не пізніше 30-денного терміну, газеті «Урядовий кур'єр» — не пізніше 5-денного терміну.

Стаття 71. (1) Накази міністрів, голів державних комітетів та керівників інших центральних органів державної виконавчої влади щодо прав громадян або такі, що мають міжвідомчий характер, після їх прийняття публікуються в загальному для них офіційному виданні, інші накази — у виданні відповідного міністерства або відомства не пізніше 30-денного терміну.

(2) Якщо міністерства, державні комітети та інші центральні органи державної виконавчої влади не мають свого офіційного видання, прийняті їх керівниками накази доводяться до відома виконавців у порядку, визначеному положеннями про ці органи (варіант — частину другу виключити).

Стаття 72. Рішення місцевих референдумів і Рад, постанови виконавчих комітетів Рад та інших органів місцевого самоврядування публікуються у місцевих виданнях або оприлюднюються іншими засобами, визначеними законом про їх статус, не пізніше 5-денного терміну після їх прийняття.

Стаття 73. (1) Офіційне опублікування нормативних актів вважається здійсненим на день виходу в світ відповідного видання.

(2) При опублікуванні та розсилці нормативних актів, які пройшли державну реєстрацію, посилання на номер і дату реєстрації є обов'язковим.

(3) У наступних опублікуваннях законів повинна міститися довідка про джерело і дату їх першого офіційного опублікування.

Стаття 74. Закони Верховної Ради України набувають чинності через 10 днів з часу їх офіційного опублікування або в інший термін, визначений в тексті закону.

Стаття 75. (1) Закони, прийняті всеукраїнським референдумом, набувають чинності з часу їх офіційного опублікування, якщо у самому законі не визначено іншого терміну набуття чинності після опублікування.

(2) Датою прийняття закону вважається день проведення референдуму.

Стаття 76. Декрети (варіант — укази) Президента України, постанови Кабінету Міністрів України набувають чинності через 10 днів з часу їх офіційного опублікування або в інший термін, визначений у самому акті.

Стаття 77. Накази міністрів та керівників інших центральних органів державної виконавчої влади набувають чинності через 5 днів з часу їх офіційного опублікування або через 3 дні після їх отримання виконавцями, чи в інший термін, визначений у самому нормативному акті.

Стаття 78. (1) Рішення, прийняті місцевими референдумами, набувають чинності з часу їх офіційного опублікування, якщо у самому рішенні не визначено інший термін.

(2) Датою прийняття рішення вважається день проведення референдуму.

Стаття 79. Рішення місцевих Рад, постанови їх виконавчих комітетів та нормативні акти інших органів місцевого самоврядування набувають чинності через 3 дні з часу їх офіційного обнародування, якщо інший термін не визначено у самому акті.

Стаття 80. Опубліковані в офіційному порядку нормативні акти набувають чинності у визначений час незалежно від розсилки їх текстів на місця.

Стаття 81. (1) Нормативні акти про зміни, доповнення і скасування інших актів набувають чинності в тому порядку і в ті терміни, що і нормативний акт, який змінюється, доповнюється чи скасовується.

(2) Порядок введення в дію нормативних актів визначається в тексті самого акта.

Розділ III. Нормотворча техніка

Глава 9. Вимоги нормотворчої техніки підготовки проектів нормативних актів

Стаття 82. Нормативні акти опрацьовуються з урахуванням вимог нормотворчої техніки — системи вироблених теорією і практикою нормотворчості правил і способів ство-

рення найбільш доцільних за формою і досконалих за структурою, змістом та викладом нормативних актів.

Стаття 83. При формуванні структури нормативного акта суб'єкт його прийняття орієнтується на таку послідовність викладу реквізитів акта:

- а) назва (заголовок);
- б) порядковий номер, дата і місце прийняття;
- в) преамбула (вступ), якщо цього вимагає зміст акта;
- г) зміст — розділи, глави, статті, частини статей, пункти, підпункти;
- д) підпис відповідальної посадової особи.

Стаття 84. (1) Назва нормативного акта вказує на вид акта і предмет його правового регулювання, а також (крім закону) на орган, який видав цей акт. До назви нормативних актів міністерств, державних комітетів та інших центральних органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування входять порядковий номер і дата їх прийняття.

(2) Назва нормативного акта має бути короткою і точною, відображати предмет та основний зміст регулювання.

Стаття 85. (1) Преамбула — вступна частина нормативного акта — містить стисло інформацію про причини, умови, мету його прийняття, принципи дії, предмет і метод його правового регулювання.

(2) Преамбула нормативного акта не повинна містити ідеологізованих стереотипів, повторення тексту інших частин акта.

Стаття 86. (1) Розділи нормативного акта становлять найбільші, відносно самостійні і нерозривно пов'язані складові частини нормативного акта, які поділяються на глави.

(2) Глави нормативного акта — це відносно відокремлені складові частини нормативного акта або його розділів, які за своїм обсягом і змістом повинні бути підпорядковані розділам або нормативному акту в цілому і не мають виходити за їх межі.

(3) Статті нормативного акта як основні його структурні одиниці являють собою відносно самостійні логіко-юридичні утворення в межах глав або ж нормативного акта в цілому і містять завершені нормативні положення в певній сфері суспільних відносин.

(4) Частини статей — складові одиниці статей, що уточнюють, конкретизують і розвивають в логічно завершеному вигляді приписи, викладені в статтях нормативного акта.

(5) Пункти статті нормативного акта або її частини розвивають, уточнюють або ж конкретизують положення, викладені в статті акта у її відповідній частині.

(6) Підпункти нормативного акта — це складова частина пункту статті, що уточнює і конкретизує його.

Стаття 87. (1) Зміст кодифікованого нормативного акта (кодексу, статуту, положення) може складатися з Загальної та Особливої частин.

(2) Загальна частина нормативного акта містить фундаментальні положення (завдання, принципи, нормативні узагальнення, визначення понять, конструкції інститутів, спеціалізовані нормативні положення (презумпції, преюдиції), інші вихідні нормативні положення, які характеризуються високою узагальненістю, комплексністю, підвищеною стабільністю і становлять правову основу застосування норм Особливої частини.

(3) В Особливій частині нормативного акта містяться норми, що визначають вид і міру (правила) можливої та належної поведінки (юридичні права та обов'язки) вид і міру негативних наслідків за можливі порушення правових норм (юридичну відповідальність).

(4) Загальна і Особлива частини органічно пов'язані між собою і містять норми, необхідні і достатні для їх застосування відповідно до особливостей предмету правового регулювання.

Стаття 88. Нормотворчий орган, формулюючи норми права, повинен виключати як надмірно узагальнені формулювання, так і надмірно деталізовану (казуїстичну) регламентацію.

Стаття 89. (1) Складові одиниці (розділи, частини, глави, статті, пункти і підпункти статей) змісту нормативного акта повинні мати:

а) розділи, частини і глави, а в необхідних випадках і статті — свою власну назву;

б) розділи нормативних актів — єдину нумерацію, яка позначається римськими (варіант — арабськими) цифрами;

в) глави нормативного акта — власну порядкову нумерацію, яка позначається арабськими цифрами;

г) статті акта — власну порядкову нумерацію, яка позначається арабськими цифрами;

д) частини статей позначаються в дужках арабськими цифрами;

е) пункти статей нормативного акта — літерне позначення;

є) підпункти статей позначаються літерами й арабськими цифрами в сполученні.

Стаття 90. Якщо у зв'язку з прийняттям нового нормативного акта вносяться зміни до інших чинних нормативних актів, у тексті нового акта викладається текст цих змін

та доповнень і обов'язково дається перелік норм, як втратили чинність.

Стаття 91. Порядок введення в дію нормативних актів законодавчої і виконавчої влади, а також дата й місце їх прийняття є обов'язковими атрибутами офіційного тексту актів і розміщуються наприкінці їх як заключні положення.

Стаття 92. Детальні питання порядку підготовки і прийняття нормативних актів, ведення діловодства у нормотворчості, застосування техніко-юридичних вимог до оформлення текстів нормативних актів визначаються спеціальними нормативними актами — положеннями, які розробляють і приймають нормотворчі органи.

Глава 10. Мова, стиль і термінологія нормативних актів

Стаття 93. (1) Текст норм акта повинен бути викладений короткими, чіткими, однозначними реченнями і не допускати різного тлумачення.

(2) Змістовне значення словосполучень у нормах акта повинно поширюватися на всі суттєві елементи правовідносин.

(3) При формулюванні текстів нормативних актів розміщуються спочатку більш загальні, а потім більш конкретні положення.

Стаття 94. (1) У нормативних актах повинні застосовуватися позначення і терміни (поняття) з використанням загальнозрозумілих і доступних слів та словосполучень.

(2) Одні й ті ж терміни (поняття) повинні застосовуватися у нормативних актах в єдиному значенні (єдність термінології).

(3) Позначення і терміни (поняття), які не вживалися раніше в нормативних актах, пояснюються в їх текстах (описова диспозиція) або відокремлюються в дужках після визначення терміну (поняття) як загальновідомий синонім.

Стаття 95. Спеціальні позначення і поняття (терміни), необхідні для урегулювання конкретного виду (галузі) суспільних відносин, застосовуються у нормативних актах тільки в тому розумінні, в якому вони вживаються в даній спеціальній галузі. У разі потреби ці позначення пояснюються у нормативному акті або в словнику, що додається до нього.

Стаття 96. Текст нормативного акта (норми) не повинен допускати вживання: зворотів розмовної мови та її експресивних форм; в одному й тому ж розумінні різних позначень і термінів (понять), близьких за своїм значенням (синонімів); іноземних слів і термінів (понять) при наявності

рівнозначних слів і термінів (понять) в українській мові; нечітких словосполучень, загальних міркувань, гасел, закликів; слів літерними позначеннями (абревіатур).

Розділ IV. Умови дії нормативних актів

Глава 11. Сфера дії нормативних актів

Стаття 97. Сфера дії нормативних актів — це межі можливості застосування норм цих актів у часі, просторі, з предмету та по колу осіб.

Стаття 98. Дія нормативних актів у часі починається з моменту набуття ними чинності і закінчується моментом припинення їх дії.

Стаття 99. Нормативний акт набуває чинності:

- а) з моменту його офіційного опублікування;
- б) після закінчення певного терміну з дня опублікування;
- в) з моменту доведення його змісту до відома виконавців іншими засобами, визначеними законом;
- г) з моменту, зазначеного безпосередньо в нормативному акті.

Стаття 100. (1) Нормативний акт діє у часі безстроково, якщо в його тексті не визначено інше.

(2) Строк дії нормативного акта може бути встановлений для всього акта або для окремих його структурних частин.

Стаття 101 (1) Дія нормативного акта припиняється:

- а) з перебігом строку, на який був прийнятий цей акт;
- б) внаслідок скасування або зупинення його дії;
- в) прийняттям з цього самого питання нового акта вищої або рівнозначної юридичної сили.

(2) Дія нормативного акта може фактично припинитися при зникненні предмету регулювання або відповідних суб'єктів правовідносин, припиненні певних умов чи обставин, за наявності яких можливе застосування акта.

Стаття 102. (1) Нормативні акти, які набули чинності, зворотної сили не мають.

(2) Надання зворотної сили допускається лише у випадках, спеціально обумовлених у прийнятому законі, а також у разі, коли норма нового нормативного акта пом'якшує або виключає юридичну відповідальність.

Стаття 103. Дія нормативного акта у просторі визначається територіальними межами його обов'язковості і поширюється залежно від правового статусу суб'єкта прийняття нормативного акта та його змісту на всю територію Ук-

райни, відповідної адміністративно-територіальної одиниці або на певну їх частину.

Стаття 104. Межі дії нормативного акта з предмету визначаються тим, на яке коло суспільних відносин і осіб поширюються норми акта та до якої їх різновидності відносяться — загальним, галузевим, спеціальним, допоміжним чи іншим.

Стаття 105. Дія нормативних актів поширюється на усіх осіб, які знаходяться на території їх дії, — громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, юридичних осіб та інших суб'єктів правовідносин, за винятком випадків, передбачених законом.

Глава 12. Організація виконання нормативних актів

Стаття 106. Після прийняття нормативних актів і введення їх в дію повинна бути здійснена належна організація їх виконання — своєчасне доведення змісту прийнятих актів до відома виконавців; офіційне тлумачення актів уповноваженими органами, посадовими особами; роз'яснення змісту актів науковими установами, науковцями, фахівцями, фінансове, матеріально-технічне, правове та організаційно-технічне забезпечення виконання актів; забезпечення визначених термінів виконання актів; систематичний контроль і перевірка виконання актів; облік та належне зберігання нормативних актів.

Стаття 107. (1) Контроль і перевірку виконання нормативних актів здійснюють самі нормотворчі або їх уповноважені на це органи, особи, а також спеціальні контрольні органи, інші суб'єкти, зазначені цими актами.

(2) Контроль і перевірка виконання нормативних актів повинні провадитися відповідно до планів, затверджених нормотворчими та іншими уповноваженими органами.

Стаття 108. Необхідною умовою належної організації виконання нормативних актів є нагляд за їх дотриманням та виконанням, який здійснюється відповідними державними органами, судами і органами прокуратури.

Стаття 109. На основі результатів нагляду, контролю і перевірки виконання нормативних актів, аналізу скарг і звернень нормотворчі органи та інші уповноважені суб'єкти визначають якість, законність та ефективність дії актів. У разі виявлення в нормативних актах порушень законності, прогалин, протиріч та інших недоліків нормотворчі органи повинні їх усунути, інші уповноважені суб'єкти — внести пропозиції до повноважних органів про зміну, доповнення або скасування відповідних актів.

Стаття 110. За якість, обґрунтованість та законність нормативних актів; організацію їх виконання відповідні посадові особи несуть персональну відповідальність, визначену законом та іншими нормативними актами.

Глава 13. Порядок усунення прогалин, подолання протиріччя нормативних актів

Стаття 111. У чинних нормативних актах у процесі їх дії та застосування можуть виявитися прогалини, протиріччя (колізії) між нормами різних актів з одного і того ж предмету регулювання.

Стаття 112. Прогалини в нормативних актах — це повна або часткова відсутність норм, які повинні регулювати ще не урегульовані суспільні відносини, необхідність регулювання яких обумовлюється суттю і змістом діючої правової системи України, правовими стандартами, та принципами міжнародного права.

Стаття 113. У разі виявлення прогалин у нормативних актах суб'єкти прийняття нормативних актів зобов'язані внести до нього відповідні доповнення або зміни з чітким вичерпним формулюванням норми (норм), яка усуває прогалини.

Стаття 113. (1) У правозастосовчій практиці усунення прогалин може здійснюватися шляхом використання:

- а) інституту аналогії закону;
- б) аналогії права;
- в) субсидіарного застосування норм права.

(2) Аналогія закону — це застосування при відсутності норм, які прямо регулюють дані відносини, норм законодавства, що регулюють відносини, найбільш схожі за суттєвими ознаками.

(3) Аналогія права — це застосування при відсутності норм, які регулюють не тільки дані, а й схожі відносини, загальних принципів права.

(4) Субсидіарне застосування норм права — це застосування при вирішенні конкретних обставин при відсутності їх правового регулювання норм з суміжних галузей права, що регулюють схожі обставини.

(5) Використання інституту аналогії закону й аналогії права та субсидіарного застосування норм права забороняється у випадках, коли прогалини виявляються у нормативних актах, які встановлюють кримінальну чи адміністративну відповідальність або обмежують правовий статус громадян.

Стаття 115. Під колізією нормативних актів розуміється протиріччя між діючими нормативними актами чи їх нормами з одного і того ж предмету регулювання.

Стаття 116. У разі виявлення протиріч між нормами різних нормативних актів суб'єкти, які прийняли ці акти, або інші уповноважені органи, зобов'язані внести відповідні зміни чи доповнення до цих актів або скасувати акт, у дії якого немає потреби.

Стаття 117. (1) До скасування, зміни або доповнення нормативних актів, в яких виявлено протиріччя, їх подолання здійснюється в такому порядку:

а) у разі протиріч норм актів різних видів, актів, прийнятих різними суб'єктами, діє вищий за юридичною силою акт або акт вищестоящего органу;

б) у разі протиріч норм будь-якого акта Конституції України діє Конституція України;

в) у разі протиріч норм підзаконних актів законам діють закони;

г) у разі протиріччя нормативних актів Автономної Республіки Крим Конституції та іншим законам України діють Конституція та інші закони України;

д) у разі протиріччя нормативних актів України укладеним, затвердженим відповідними органами або ратифікованим Україною міжнародним договором застосовуються норми, встановлені цими договорами;

е) у разі протиріччя між нормами, що містяться у різних актах одного і того ж виду, прийнятих тим же органом, діє акт, який набрав чинності пізніше.

Глава 14. Офіційне тлумачення нормативних актів

Стаття 118. (1) При виявленні незрозумілостей у змісті нормативних актів, різних тлумачень або труднощів застосування їх норм суб'єкти прийняття нормативних актів або інші уповноважені органи здійснюють офіційне тлумачення цих норм шляхом видання спеціального акта.

(2) При тлумаченні встановлюється місце норми права в системі права і визначаються функціональні та інші зв'язки норми з іншими нормами, які регулюють різні сторони одного і того ж виду суспільних відносин.

Стаття 119. Тлумачення Конституції та інших законів України є виключною компетенцією Верховної Ради України.

Стаття 120. Верховний Суд України, Вищий арбітражний суд України в разі необхідності вносять до Верховної Ради України, Президентові України, Кабінету Міністрів Ук-

райні подання про необхідність тлумачення виданих ними нормативних актів.

Стаття 121. (1) Верховний Суд України, Вищий арбітражний суд України мають право давати роз'яснення щодо порядку застосування законів та інших нормативних актів України.

(2) Ці роз'яснення не можуть змінювати або доповнювати зміст нормативного акта.

(3) Виявлена недосконалість нормативного акта є підставою для прояву нормотворчої (законодавчої) ініціативи Верховного Суду України та Вищого арбітражного суду України.

Стаття 122. Конституційний Суд України має право визначати конституційність будь-якого акта-роз'яснення щодо правового статусу громадян та їх об'єднань.

Глава 15. Систематизація та облік нормативних актів

Стаття 123. Систематизація як упорядкування чинних нормативних актів і приведення норм права до внутрішньої узгодженої системи здійснюється, як правило, в формі кодифікації або інкорпорації.

Стаття 124. Кодифікація — це переробка та зведення в процесі нормотворчості норм права в юридично і логічно узгоджену систему та створення на цій основі нового, єдиного кодифікованого нормативного акта — кодексу, статуту, положення.

Стаття 125. Інкорпорація — це упорядочення нормативних актів без зміни їх змісту шляхом зведення цих актів в єдині збірники, зібрання, зводи в хронологічному або тематичному порядку.

Стаття 126. (1) Необхідною умовою нормотворчості та організації виконання нормативних актів є підготовка та видання збірників, зібрань та зводів нормативних актів.

(2) Збірники, зібрання та зводи нормативних актів видаються безпосередньо суб'єктами прийняття нормативних актів або за їх дорученням іншими органами чи установами.

Стаття 127. Чинні закони України підлягають включенню до Зводу законів України, який є офіційним виданням Верховної Ради України.

Стаття 128. Чинні декрети, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України повинні включатися до зібрання цих актів як офіційного видання виконавчої влади України.

Стаття 129. Міністерства, державні комітети та інші центральні органи державної влади повинні видавати загальний систематизований збірник їх нормативних актів щодо прав громадян та міжвідомчого характеру.

Стаття 130. (1) Усі нормативні акти законодавчої влади, Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерств, державних комітетів та інших органів центральної державної влади щодо прав громадян або міжвідомчого характеру надсилаються до Міністерства юстиції України для державного обліку.

(2) Державний облік полягає у централізованому збиранні і реєстрації нормативних актів, створенні їх фондів, підтримці їх у стані, придатному для контролю та інформаційно-довідкового використання.

НАУКОВА ХРОНІКА

ДОГОВІР

ПРО СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ НАЦІОНАЛЬНОЮ АКАДЕМІЄЮ НАУК УКРАЇНИ І АКАДЕМІЄЮ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна Академія наук України і Академія правових наук України, вважаючи, що співробітництво в різних галузях науки має велике значення для вирішення актуальних завдань соціально-економічного розвитку України, прагнучи розширити контакти між вченими України, які сприятимуть найповнішому використанню і відтворенню інтелектуального і культурного потенціалу народу України, уклали цей договір:

Стаття 1.

Національна Академія наук України і Академія правових наук України (які надалі називаються «Академії») співробітничать у таких напрямках;

- формування основ державної правової політики в Україні;
- розробка актуальних проблем формування правової держави, громадянського суспільства в Україні і конкретних програм, здатних забезпечити подолання кризових явищ у сфері економіко-правових та державно-політичних відносин;
- оперативне проведення моніторингу законодавства України;
- розробка фундаментальних і прикладних наукових проблем правової науки в Україні, порівняльного до-